

## „(...) egyik legfontosabb feladatunk a kognitív konfliktus előidézése.”

Interjú Baranyi Dániellel,  
az Eszterházy Károlyi Katolikus Egyetem tanársegédjével

DOI: 10.14267/VILPOL2026.02.09

A közgazdaságtan oktatása nem csupán fogalmak és modellek átadását jelenti, hanem annak megértését is, hogyan gondolkodunk a gazdasági jelenségekről. A tudás nem egyszerűen átadható, hanem a tanulók saját tapasztalataik és előzetes elképzeléseik alapján építik fel azt. Ez különösen fontos a közgazdaságtan esetében, ahol egymással versengő elméletek és értelmezések léteznek, és a gazdasági jelenségek társadalmi kontextusban nyernek jelentést. A következő interjúban Baranyi Dániel, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem tanársegédje doktori kutatásáról beszél. A beszélgetés a közgazdasági fogalmak tanulásának sajátosságait, a hallgatók előzetes tudásának szerepét, valamint a viták és a „kognitív konfliktus” jelentőségét vizsgálja a gazdasági gondolkodás fejlesztésében.

### ***Világpolitika és Közgazdaságtan: Mi volt a doktori kutatási témád, és milyen okból választottad ezt a témát?***

**Baranyi Dániel:** A kutatási témám a közgazdasági fogalmak tanulásával, megértésével foglalkozott a konstruktivista pedagógia szemüvegén keresztül. A beszélgetés elején érdemes azt röviden tisztázni, hogy mit is jelent a konstruktivista pedagógia, és hogyan kapcsolódik a közgazdasági tanulmányokhoz. A konstruktivista pedagógia szemben áll a korábbi tanulás elméletekkel – miszerint tudástranszfert történik a pedagógus és a tanuló között –, kiindulópontja, hogy nem a tudás átadása zajlik, hanem valójában a tudást a tanuló elme maga építi fel a korábbi elméleteit felhasználva, egyénileg konstruálja. Ebben segítheti őt a pedagógus, a leírt ismeretek, de valójában nem tud más csinálni, mint az előzetesen meglévő tudás elemeit felhasználva, újra felépíti saját maga számára egyedien azt az ismeretet, amit az oktatási rendszer vagy amit a pedagógus közvetít számára.

Ezt az elméletet kifejezetten a közgazdasági fogalmak kapcsolatában vizsgáltam. Azt gondolom, hogy a közgazdasági fogalmak tanulásánál ez egy különösen értékes és hasznos kutatási irány – ahogy más tudományterületeken is az lehet, de kimondottan a közgazdaságtan esetében azt látjuk, hogy az egyes elméletek egymással is versengenek. Közgazdasági iskolák állítanak akár egymásnak ellenmondó téziseket is, illetve a közgazdaságtan fejlődése során is

számos elmélet megjelent, amivel ma már tudnánk vitatkozni. Tehát a közgazdaságtan maga is egy olyan jelenséget vizsgál, ami társadalmi szinten konstruált. Létrehozuk azt a gazdasági rendszert, működtetjük azokat az intézményeket, amelyekben élünk. Így az azokra vonatkozó elméletek nem abszolút értelemben igazabbak egymásnál, hanem adott kontextusban, adott peremfeltételek fennállása esetén rendelkeznek – vagy nem rendelkeznek – magyarázó erővel és adaptivitással. Ezt tudjuk leginkább egyes elméletekről elmondani.

Más lesz a tudományosan elfogadott igazság is adott esetben, hosszú vagy rövid távon ugyanazon jelenség kapcsán. Más lesz akár a tudományos konszenzus szerinti értelmezés – ha van egyáltalán ilyen a közgazdaságtanban. Sok esetben más következményekkel számolhatunk mikroökonómiai szinten, mint ha makroökonómiai szinten vizsgálnánk ugyanazt a jelenséget. Tehát, egymással versengő elméletek sokaságával találkozunk. Erre nagyon is rímel az, amit a konstruktivista pedagógia mond, hogy egy elméletnek elsősorban nem az objektív igazságtartalmát tudjuk vizsgálni – lehet, hogy van ilyen, nem mondja azt, hogy nincs objektív külső valóság –, hanem azt tudjuk vizsgálni, hogy adott peremfeltételek, axiómarendszerek, problémakörök kapcsán adaptív, vagy nem adaptív az általunk használt elmélet.

Az adaptivitás azt jelenti, hogy a felmerülő problémakörre, amivel a tanuló vagy maga a társadalom találkozik, tud olyan választ adni, amely képes feloldani az adott problémát, vagy olyan választ képes adni, amit kielégítőnek érzünk a probléma kapcsán.

***Világpolitika és Közgazdaságtan: A kutatás kérdése ezek szerint az, hogy a gyerekek gazdasági tapasztalata (például a zsebpénzük elköltése) és a közgazdasági oktatásuk között mi a kapcsolat?***

**Baranyi Dániel:** Pontosan, és ami nagyon fontos, szintén kiinduló pontja a konstruktivista tanulás elméletnek, hogy a tudás felépítése nem úgy zajlik, mint egy ház építése, hogy az építőköveket egymásra tesszük, és a végén az egyes elemekből felépül a ház. Tehát nem induktív módon, alulról felfelé történik az építkezés, hanem valójában valamilyen előzetes tudása mindenképpen van már a tanulónak. Tehát úgy érkezik meg a közgazdasági középiskolába vagy éppen az egyetemi oktatásba, hogy van már egy olyan konstrukciós rendszere, kognitív struktúrája, amely valamilyen szintű magyarázatot képes adni a körülötte lévő világra. Ez van, ahol találkozik a tudományosan elfogadott elméletekkel, de van valamilyen, az ő aspirációs szintjén kielégítőnek tűnő magyarázata a világra. Ezt nekünk mindenképpen fel kell használnunk, ebből jön létre egy részletesebb tudás: ezt hívjuk problémamentes tanulásnak, amikor a meglévő kognitív struktúrát, elméleti keretrendszert felhasználjuk arra, hogy részletesebbé tegyük az ismereteit. Tehát nem induktív módon a részletekből építjük az általánosíthatót, hanem az általánosból tudunk egy még részletesebb tudásstruktúrát létrehozni. Az is előfordulhat, hogy ez az előzetes tudás tudományos szempontból nem tekinthető adaptívnek, nem magyarázza kellően jól a világot. A tudomány jelenlegi állása szerinti tudással összeegyeztethetetlen, ezért érdemes meghaladnunk. Ha az a célunk, hogy ehhez képest más elmélettel rendelkezzen a tanuló, akkor a feladat, hogy létrehozuk az úgynevezett fogalmi váltást, konstrukciós váltást a fejében.

***Világpolitika és Közgazdaságtan: Hány évessel foglalkoztál a kutatásod során?***

**Baranyi Dániel:** Az én kutatásom az egyetemistákra terjedt ki, tehát alapvetően 18 év feletti korcsoportra.

***Világpolitika és Közgazdaságtan: Miért választottad ezt a témát?***

**Baranyi Dániel:** A témaválasztásnak van természetesen személyes és szakmai oka is, de azt gondolom a kettő nem választható el egymástól. Ahogy arra korábban már utaltam, alapvetően foglalkozom közgazdaságtan tanításával, tehát egyfelől egy konkrét gyakorlati haszna is lehet a kutatásomnak, a saját életem szempontjából. Másfelől azt gondolom, hogy a közgazdaságtan az a terület, amelynek a megértésénél különösen hasznos tud lenni a konstruktivista szemlélet. Ahogy hivatkoztam rá, maga a közgazdaságtan által vizsgált jelenségvilág egy társadalmilag konstruált valóság, amiben közösen élünk, amit alakítunk és aminek az alakításában azt gondolom, minnyájunknak felelőssége van – gondolhatunk itt akár a fenntarthatósági kérdésekre, vagy a különböző társadalmi problémákra. Azt gondolom, hogy a közgazdaságtan oktatásának éppen ezért egy kiemelten fontos feladata, hogy ezt a felelősségtudatot tanítsa meg.

***Világpolitika és Közgazdaságtan: Mit értesz a felelősségvállalás alatt?***

**Baranyi Dániel:** Számomra leginkább azt jelenti, hogy nem természeti igazságot keresünk a közgazdasági elméletekkel, hanem adott társadalmi, történeti kontextusban felmerülő problémákra keresünk megoldásokat, és ezekből építünk fel folyamatosan újabb intézményeket, vagy módosítjuk a régi működő társadalmi intézményeket. Ezeket próbáljuk a közgazdasági elméletekkel közelíteni, magyarázni, ezekből megtalálni a jobb, működőképesebb, adott probléma kapcsán adaptívabb megoldásokat.

***Világpolitika és Közgazdaságtan: Mi volt a tapasztalatod, a hallgatók 18 éves fejlettségi szintjén hozott mintákkal, tudással rendelkeznek?***

**Baranyi Dániel:** Számos ismeretet, elméletet és tapasztalatot hoztak már magukkal. A konstruktivista gondolkodók körében azzal kapcsolatban van vita, hogy pontosan hol értelmezhető először a hozott tudás (beszélhetünk-e akár evolúciósan kódolt tudásról), amiből elindulunk, és onnan történik a tanulás? Valahol a legkisebb gyermekkorban alakulnak ki ezek a tudás elemek, még nyilvánvalóan nem részletesen, és nem azokkal a fogalmakkal, amiket mi használunk, de valamilyen, a körülöttük lévő világ egészét magyarázni képes elméleti egész rendszerek tudnak létrejönni. Tizennyolc évesen pedig már egészen biztos, hogy ehhez rengeteg tapasztalat is kapcsolódik, rengeteg kipróbálása az elméleteknek, akár csalódások is. A családban, a családi szocializáció során felhalmozott ismeretekkel, vagyis számos konkrét ismerettel és elméleti rendszerrel érkeznek a hallgatók, ezek leginkább egyébként az egyéni gazdálkodáshoz kötődnek, és egy olyan nézőponthoz természetesen, amit a család és az egyén tud követni.

***Világpolitika és Közgazdaságtan: Önzők a fiatalok?***

**Baranyi Dániel:** Ezt nem mondanám, nem gondolom, hogy önzők a fiatalok. A közgazdasági modelljeinkből tudjuk, használjuk az alapvetően önérdekkövető emberképet – de tudjuk, hogy nem így működnek az emberek, én nem gondolom a fiatalokról sem, hogy így érkeznének. Sőt, azt gondolom, hogy kifejezetten idegen szemlélet számukra, hogy az egyén a saját önérdekét követi, márpedig a gazdasági modellek jelentős része, különösen azok a mikroökonómiai modellek, amelyekkel a közgazdasági tanulmányaik elején találkozunk, éppen ezt az alapfeltevést hangsúlyozza.. Ez az emberkép például az ő tapasztalataikkal nem igazán egyezik.

***Világpolitika és Közgazdaságtan: Jelenleg a közgazdasági oktatásban az első fél év mikroökonómia, a második fél év makroökonómia. Régóta tanítasz is közgazdaságtan mikroökonómiát. Mi az üzenete a mikroökonómiának a hallgatók számára?***

**Baranyi Dániel:** A mikroökonómia valóban az esetek nagy részében az első tantárgy, amellyel találkozik a hallgató. Ez egyfajta bevezetése is annak, hogy miért kell egyáltalán ezzel a tudományterülettel foglalkozni, vagy mi az üzenete a közgazdaságtannak. Amennyire én látom, a hallgatók esetében sok esetben a mikroökonómiának, mint bevezető közgazdasági tantárgynak elsődleges üzenete azzal kapcsolatos, hogy a racionalitásra, saját racionalitásunkra oda kell figyelni, illetve másokról is azt kell feltételeznünk, hogy racionálisak, önérdekkövetők, döntéshozók. Ebben vannak olyan ismeretek, olyan elméletek, amelyek, ahogy én tapasztalom – de erre nem terjedt ki részletesen a kutatásom – könnyebben megragadnak, felkelti a hallgatók érdeklődését, esetleg később is használják ezeket. Ilyen például az alternatív költség elmélete. Azt tapasztalom, hogy ez szokta érdekelni a hallgatókat, értik, kapcsolni tudják akár a korábbi elképzeléseikhez is: más, mint a hétköznapi gondolkodás, de nem ellentétes azzal, a hozott elképzelésekkel.

A versennyel kapcsolatos üzenetek szintén érdeklik a hallgatókat. Ha megnézzük a közgazdaságtant nem tanulókat, vagy laikusokat, nagyon gyakran találkozunk versenyellenességgel, a versenynek mint negatív fogalomnak a jelenlétével. A mikroökonómiának az egyik legfontosabb üzenete, amivel találkoznak a hallgatók a képzés során, hogy a verseny alapvetően társadalmi szinten, összességében jó, hasznosságokat maximalizál, társadalmi szinten Pareto optimumok jönnek létre. Az kevésbé szokott megjelenni a képzések során, hogy tulajdonképpen mit is jelent a verseny. Általában a tökéletes verseny fogalmát tanítjuk, mint egy kívánatosnak, vagy jónak tartott piacforma, ami azonban nem magától értetődő, az nem egyszerűen a korlátozásoktól mentes piac. A mögöttes lévő intézményrendszernek, az elképzelésnek az ismertetése kevésbé szokott megjelenni a hallgatóknál, kevésbé ragad meg számukra, vagy a képzés nem fektet rá elég hangsúlyt. Illetve azért tudunk olyan eseteket, amikor nem tökéletes verseny jön létre és mégsem feltétlenül rossz a piac működése. Valószínűleg egy fél évben nem is nagyon férne bele az ezzel való részletes foglalkozás.

Rubin, elsősorban bevezető közgazdasági könyveket vizsgálva kimutatta, hogy habár a közgazdaságtan alapvetően az együttműködésről, munkamegosztásról szól, aközben az együttműködésnek a különböző formái kifejezetten negatív konnotációban jelennek meg a mikroökonómiai oktatásban – ilyen a kartelezés például. Nincs hangsúlyozva, hogy valójában a verseny során létrejövő tranzakciók is együttműködések, egymástól elvárt kölcsönös hasznok. Ahol mégis együttműködés van, ott kifejezetten negatív konnotációban szokott megjelenni, mint a jólétet, hatékonyságot rontó jelenség.

***Világpolitika és Közgazdaságtan: Problémának látod, hogy a mikroökonómia inkább a kompetícióra és nem a kooperációra ösztönöz?***

**Baranyi Dániel:** Igen, azt gondolom, hogy ez egy problémája lehet a modern mikroökonómia oktatásnak. Ez nem kifejezetten magyar, hanem nemzetközi jelenség, nem magyar kontextusban mutatta be Rubin sem. Együttműködés akkor tud létrejönni, hogyha bizalom van a szereplők között – erre sokkal kisebb hangsúly helyeződik. Egyszerűen az kerül bemutatásra, hogy ha csere történik, akkor az milyen költségeket és hasznokat jelent egyik, illetve másik oldalon. Azonban azzal nem foglalkozik a modern mikroökonómia, hogy például valójában választás során döntünk arról, hogy kivel cserélünk.

***Világpolitika és Közgazdaságtan: Ha te írnád a közgazdaságtan tankönyveket, mire helyeznéd a hangsúlyt?***

**Baranyi Dániel:** Elsősorban azt mutatnám be, hogy az általunk használt elméletek milyen konkrét, valós problémákra adott válaszként születtek. Egyfajta problémaközpontú és kontextusfüggő megközelítést alkalmaznék. Fontos látni, hogy a közgazdaságtanban több, akár egymásnak ellentmondó elméletnek is lehet magyarázó ereje – a kérdés csak az, hogy milyen történelmi és társadalmi környezetben, milyen peremfeltételek mellett alkalmazzuk őket. Az első dolog, amire felhívnám a figyelmet, az éppen ez lenne. Tehát a különböző elméleteknél nem feltétlenül más tananyagot válogatnék össze, hanem azzal foglalkoznék, hogy miért tanuljuk ezeket, és pontosan mire válaszul születtek meg a maguk történelmi kontextusában. Bemutatnám, hogy milyen feltételek mentén tartjuk őket ma is érvényesnek, és mikor érezzük úgy, hogy már nem kellően korszerűek, vagy létezik náluk jobban használható elmélet az adott kérdés megválaszolására.

***Világpolitika és Közgazdaságtan: Tehát nagyobb történelmi megalapozást adnál.***

**Baranyi Dániel:** Igen, és a történelmi megalapozásban is kifejezetten fontosnak tartanám a problémaközpontúságot.

***Világpolitika és Közgazdaságtan: Melyik problémát látod a legfontosabbnak most, amire fölfűzhető a közgazdaságtan oktatás?***

**Baranyi Dániel:** Nehéz kérdés és persze számos részproblémára bontható, de valószínűleg a fenntarthatóság lenne az a problémakör, ami mindenképpen meg kellene, hogy jelenjen.

***Világpolitika és Közgazdaságtan: Van ennek a módszertanára vonatkozó nemzetközi kutatás?***

**Baranyi Dániel:** Több kutatás vizsgálja a közgazdasági oktatás tartalmát és annak az egyéni attitűdökre gyakorolt hatását: miként formálja a hallgatók gondolkodását, illetve milyen hatékonyabb didaktikai módszerek léteznek, amelyre példa lehet a problémaközpontú oktatás. Itt nem konkrét kutatásra hivatkoznék, hanem a saját gyakorlatomra: például gyakran szervezek vitákat hallgatói csoportok között. Egy-egy konkrét, akár aktuális problémakör kapcsán az egyik csapatnak az egy bizonyos megoldás mellett, a másik csapatnak pedig egy eltérő megoldás mellett kell érvelnie, így a két csapat egymással szemben fejt ki és ütközteti az álláspontját. Szükségszerűen olyan elméleteket is hozniuk kell, amelyek egymással szöges ellentétben vannak. Megnézzük, hogy mi az, amiben az egyik jobb, mint a másik, miért használható jobban, mint a másik. Ezt úgy mondja a konstruktivista pedagógia irodalma, hogy egyfajta kognitív konfliktust idézünk elő.

Tehát ha a kérdésed az oktatásmódszertanra vonatkozott, akkor azt mondanám, hogy az egyik legfontosabb feladatunk ennek a kognitív konfliktusnak az előidézése, akár a korábbi személyes elméleteikkel kapcsolatban. Hiszen ahhoz, hogy az új tudományos elmélet átvegye a régi személyes elmélet, előzetes ismeret, laikus elmélet vagy valamiféle előzetes tudás szerepét, ahhoz az kell, hogy a hallgató lássa, hogy mi az, amit nem magyaráz az ő korábbi, hozott elmélete – mi az, amire nem alkalmas, amiért nem adaptív és miért jobb nála az új, mondjuk az egyetemi oktatásban megjelenő ismeret, amivel találkozik.

***Világpolitika és Közgazdaságtan: A vitakultúra javítása nagyon súlyos probléma a magyar társadalomban. Amellett érvelsz, hogy a közgazdasági oktatást kellene használni a vitakultúra javítására is. Mi a tapasztalatod, mennyire élesek ezek a viták? Megtalálják-e a konszenzust a hallgatók?***

**Baranyi Dániel:** Az általános tapasztalatra nem terjed ki a doktori disszertációm, tehát itt csak saját benyomásokról tudok beszámolni. Azt látom, hogy általában a szóbeliség kapcsán van egy félelem a hallgatókban. Viszonylag kevés lehetőségük van szóban megnyilvánulni. Jellemzően nagyok a csoportok a felsőoktatásban, a gazdasági képzésekre ez különösen jellemző, kiemelten az alapszakok esetén sok száz fős szakok szoktak indulni. Éppen ezért elég kevés lehetőség van arra, hogy akár a vizsgáztatás, akár az órai munka interaktív tudjon lenni. Úgyhogy az egyik tapasztalatom, hogy általában félnek a hallgatók a szóbeli megnyilvánulásoktól. Vannak kivételek természetesen, de általánosságban ez jelenik meg. Ugyanakkor, ha ezt sikerül feloldani – például úgy, hogy hosszabb ideig kisebb csoportban dolgozunk –, a hallgatók kifejezetten élvezik ezt a formát. Szeretik, sőt igénylik is, mert pozitív élményként élik meg, hogy olyan elméleteket használhatnak aktívan, amelyekkel korábban ugyan találkoztak, de csupán iskolai ismeretként „eltették”, anélkül, hogy igazán adaptívnek tartották volna, vagy mélyebben értették volna őket. A viták során ezek az elméletek konkrét helyzetekben ütköztethetők, így láthatóvá válnak a korlátaik, ugyanakkor a mélyebb összefüggéseik és tartalmuk is. Valódi szituációkon keresztül úgy látom, hogy hallgatók érdeklődése könnyebben felkelthető.

Azt nem tudom, hogy a viták során, de azt látom, hogy foglalkoznak vele, és keresik a válaszokat a tanult elméleteken keresztül. Fontos azonban tisztázni: a mikroökonómia oktatásának elsődleges célja nem az, hogy a hallgatókat bevásárlási tanácsokkal lássa el. A hétköznapi gazdálkodásban a hallgatók többsége már a tanulmányai előtt is boldogul, a tantárgy fókuszja pedig ennél sokkal inkább rendszerszintű.

A mikroökonómia sokkal inkább egyfajta strukturált gondolkodásmódot ad. Azért tanulják, hogy később vállalkozóként, cégvezetőként, szabályozóként vagy gazdaságpolitikusként képessé váljanak a gazdasági folyamatok és az azokat övező intézményi keretek elemzésére.

Szerintem szakmailag is óvatosan kell bánni azzal az üzenettel, amely az egyéni fogyasztótól várja el a globális problémák megoldását – különösen egy hallgató esetében, aki szűkös ösztöndíjból gazdálkodik. A tökéletlen informáltság miatt ráadásul egyáltalán nem egyértelmű, hogy a drágább termék minden esetben etikusabb vagy fenntarthatóbb.

A mikroökonómia valódi terepe éppen ezért az intézmény- és piacszervezés. Arra keresünk válaszokat, hogyan építhetők fel olyan piaci keretek, amelyek között az etikus és fenntartható opciók válnak elérhetővé és magától értetődővé. Ez tehát nem csupán egyéni választás, hanem szabályozási és strukturális kérdés. Ebben a folyamatban van a közgazdászoknak valódi felelősségük, miközben a boltban valószínűleg ők is hasonló szempontok alapján döntenek, mint bárki más.

**Köszönöm szépen a beszélgetést!**

**Trautmann László**